

УДК 371.13

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ МІЖНАРОДНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ**Присвітла О.В.***E-mail: al.prisvitlyi@ukr.net**Дніпродзержинський державний технічний університет*

Орієнтуючись на сучасні пріоритети міжнародного освітнього середовища, обґрунтовано необхідність внесення змін в систему освіти в умовах формування глобального ринку освітніх послуг. У статті на засадах вивчення спеціалізованої літератури та узагальнення практичного досвіду країн ЄС досліджується світовий досвід міжнародної співпраці через механізми фінансової підтримки. Зроблено висновок про важливість активізації міжнародного зв'язків, з ціллю формування високоосвіченої, інтелігентної, самодостатньої творчої особистості з інноваційним типом мислення і діяльності, здатної гідно відповісти на виклики цивілізації. В процесі дослідження, виявлено позитивний вплив міжнародного партнерства на діяльність університетів, на організацію наукових досліджень тощо. Окреслено основні пріоритетні напрямки освітніх проектів, а саме розвиток багатостороннього партнерства між ВНЗ ЄС та країнами – сусідами, безпосередня фінансова підтримка студентів (стипендії, гранти), відновлення тісного співробітництва між університетами. На основі аналізу автор виокремлює основні світові тенденції, через механізми фінансування.

Ключові слова: міжнародне партнерство, конкурентоспроможність, європейські програми, освіта, ЄС, університет, стипендії

UDC 371.13

THE FINANCIAL MECHANIZMS OF INTERNATIONAL EDUCATIONAL PROGRAMES**Prisvitla O.V.***E-mail: al.prisvitlyi@ukr.net**Dneprodzerzhinsk State Technical University*

The article is devoted to the current priorities of the international educational environment. It represents the necessity of making changes in the educational system in the context of the global education market. The article is based on the study of specialized literature and summarizes the practical experience of the EU countries and discusses international experience through the international cooperation mechanisms of financial support. It has been made the conclusion about the importance of strengthening the international relations with the aim of forming highly educated, intelligent, self-sufficient creative personality with innovative type of thinking and activity that can adequately respond to the challenges of the civilization. The article revealed a positive impact on the international cooperation, universities and on the organization of scientific

researches etc. The article gives a detailed analysis of basic priorities of the educational projects, in particular the development of multilateral partnerships between universities and the EU countries-neighbors, direct financial support for students (scholarships, grants), regeneration of close cooperation between universities. The author has stressed the key global trends through funding mechanisms.

Keywords: international partnership, competitiveness, European programs, education, EU, University, scholarships

Актуальність проблеми. На формування глобального ринку освітніх послуг вплинули суспільні інтеграційні процеси, глобалізація, демократизація, створення єдиного інформаційного простору, тощо. Ці процеси призвели до потреби модернізації системи освіти на всіх рівнях, оскільки існуючі системи не повністю відповідають сучасним запитам суспільства. Орієнтуючись на сучасні пріоритети розвитку освітньої галузі, фінансова підтримка, в контексті міжнародного стратегічного партнерства набуває особливого значення, як така, що забезпечує кадрами, формує науковий та інноваційний потенціал.

Аналіз останніх наукових досліджень В умовах глобалізації світової економіки проблеми міжнародної діяльності вищих навчальних закладів і вироблення підходів до формування концепції розвитку міжнародного співробітництва розглядають такі вітчизняні науковці як, В.З. Грищак, В.Г. Кремень, Я.Я. Болюбаш, М.Ф. Степко, О.В. Співаковський, Н.Б. Самойленко. Наукові праці С.І. Здіорук, І.В. Богачевської, М.М. Карпенка, С.О. Зубченко, А.Ю. Іщенко, В.С. Лозовий [1] присвячені питанню фінансової підтримки освітньої галузі. Г. Башнянін підкреслює, що в сучасних умовах економічна замкненість національних господарств не лише нераціональна, «бо позбавляє економіку відокремленої країни переваг, що впливають з міжнародного поділу праці, спеціалізації і кооперації», але і неможлива [4, с. 496]. В умовах освітньої євроінтеграції питання співробітництва університетів із зарубіжними організаціями, фондами, грантодавцями набуває все більшої актуальності.

Мета роботи. На основі аналітичного дослідження, звітів міжнародних організацій виявити світові тенденції у наданні фінансової підтримки у сфері освіти.

Викладення основного матеріалу дослідження. Вивчення світового досвіду у галузі вищої освіти вказує на те, що розвиток

міжнародного співробітництва є стратегічною метою, досягнення якої забезпечує країну конкурентоспроможними громадянами.

Так, серед провідних програм у системі міжнародної освіти, що фінансується урядом США є програма імені Фулбрайта. Як зазначив посол США Джон Теффт «отримати стипендію за Програмою імені Фулбрайта – це досягнення, і честь, а головне – шанс, який змінює все життя» [3]. Вона профінансувала більше півтисячі програм в сфері мистецтва, гуманітарних наук, права та соціальних наук. Виділені кошти можуть бути використані на підвищення кваліфікації персоналу, розробку навчальних програм, спільні дослідження та інформаційно-просвітницьку діяльність. Окрім програми Фулбрайта, Сполучені Штати мають ряд специфічних стипендіальних програм. Наприклад, USAID займається наданням стипендій для навчання в аспірантурі з 1963 року. За результатами 40-річної роботи обсяг її інвестицій склав 182 млн. доларів, які були використані для фінансування не менше 3200 аспірантів з однієї тільки Африки в більш ніж 200 університетах США. В ході дослідження, аналіз показав, що 85-90 відсотків усіх стипендіатів повернулися до своїх країн після завершення навчання [5]. Програма підтримки освітнього партнерства FREEDOM займається фінансуванням співробітництва з вищими навчальними закладами в 12 країнах Євразії (Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Росія, Таджикистан, Туркменістан, Україна і Узбекистан). Найбільше фінансування було здійснено в галузі бізнес адміністрування. Так, Університет Небраски-Лінкольна отримав чотири гранта в рамках цієї програми для співробітництва з Худжандським державним університетом в Таджикистані і Киргизьким державним університетом (КДУ) у Киргизстані, для розробки випускних бізнес-програм в КДУ і заснування Таджикиського центру управління підприємницькою діяльністю, акредитованої бізнес-школи, в Худжанді. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку, у 2012 році на США приходилось більше п'ятої частини всіх іноземних студентів (рис.1).

Німеччина є одним з найбільших спонсорів вищої освіти. Найбільша частина коштів фінансується Німецькою службою академічних обмінів (DAAD) і включає в себе надання стипендій для навчання в Німеччині. Як і програми Фулбрайта в Сполучених Штатах, вона не створює свої академічні програми, але пропонує на конкурентній основі стипендії німецьким студентам для навчання за кордоном та іноземним студентам для навчання в Німеччині.

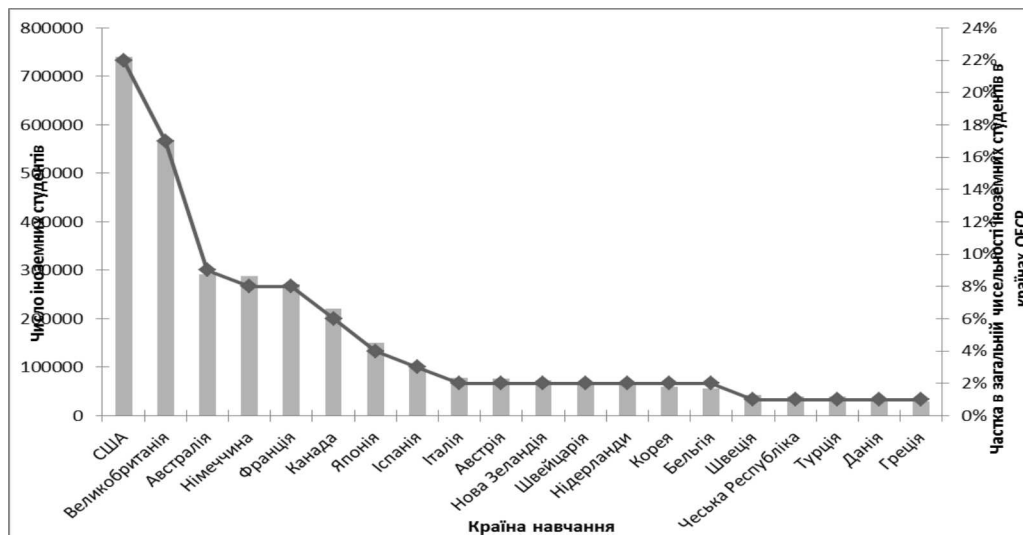

Рис.1. ТОП 20 країн ОЕСР за чисельністю іноземних студентів

Джерело: розраховано автором на основі [6]

З бюджетом понад 500 млн. доларів, DAAD підтримує близько 50 тис. грантів щорічно, 11000 з яких є довгостроковими стипендіями, що робить її найбільшою організацією навчальних грантів в світі. Окрім цього, до першочергових завдань програми відноситься підвищення кваліфікації молодих німецьких науковців в дусі відкритості та взаєморозуміння; допомога країнам, що розвиваються, і країнам-реформаторам у Східній Європі в побудові працездатних структур в галузі вищої освіти і, нарешті, підтримка германістики, німецької мови, літератури та країнознавства в іноземних вищих навчальних закладах. Однією з головних задач DAAD є скорочення нерівності доступу до освіти між різними групами населення, серед осіб, що отримали стипендії на навчання, студенти з низьким рівнем займають більше четвертої частини серед стипендіатів за рівнем культурного капіталу (рис.2).

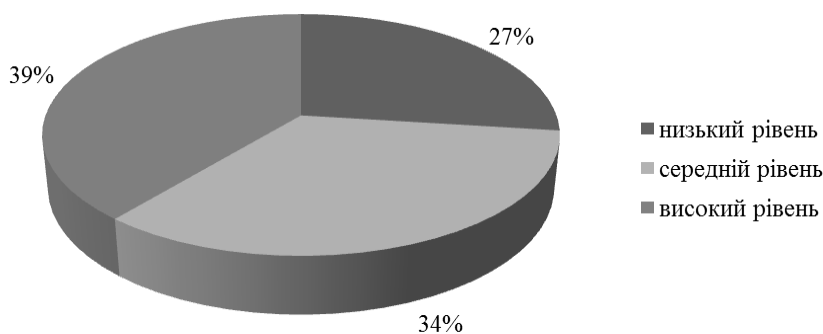

Рис.2. Структура стипендіатів за рівнем культурного капіталу

Джерело: розраховано автором на основі [7]

Як вже зазначалося, освіта та професійне навчання є життєво важливими для розвитку сучасного суспільства та економіки. Для налагодження співпраці між країнами в освітній галузі Європейська комісія впровадила цілий ряд заходів. Так, з 2006 року Європейська комісія пропонує свою підтримку вищої освіти в рамках партнерських зв'язків між університетами в межах Європейського Союзу та решти світу. Ці партнерства включають стипендії для студентів з-за меж ЄС на навчання в європейських університетах. З 2006 року приблизно 400 мільйонів доларів США було витрачено на встановлення 65 партнерств. Однією з програм Європейського Союзу на період 2014-2020 рр. є «Erasmus +», в діяльність якої входить підтримка проектів, партнерство, заходи і мобільність у сфері освіти.

Програма розрахована на 7 років, бюджет якої становить 14,7 млрд. євро. В свою чергу, ця сума на 40% перевищує фінансування минулих років і показує намір ЄС інвестувати в освітню галузь. «Erasmus +» дасть можливість більше, ніж 4 млн. європейцям вчитися, тренуватися, отримувати досвід роботи і бути волонтерами за кордоном [8]. .

За даними звіту програми ЄС підтримки освіти, частка сукупних державних витрат у ВВП країн ЄС в 2012 році знаходилась в межах від 3,0% до 7,9%. Середнє значення серед держав ЄС склало 5,3% від ВВП (табл.1).

Таблиця 1. Частка витрат на освіту у ВВП країн Європейського Союзу, %

Країни	2009	2010	2011	2012
Данія	8,0	8,1	7,8	7,9
Швеція	7,2	6,9	6,8	6,8
Кіпр	7,2	7,5	7,2	6,7
Естонія	7,1	6,7	6,3	6,4
Словенія	6,5	6,6	6,6	6,4
Бельгія	6,2	6,1	6,3	6,3
Фінляндія	6,6	6,6	6,4	6,3
Франція	6,2	6,2	6,1	6,1
Великобританія	6,9	6,8	6,2	6,1
Мальта	5,4	5,6	5,7	5,9
Нідерланди	5,9	5,8	5,8	5,8
Португалія	6,8	7,1	6,6	5,7
Литва	6,8	6,1	5,8	5,6
Австрія	5,7	5,7	5,6	5,6
Латвія	6,8	6,1	5,7	5,5
Польща	5,6	5,6	5,5	5,5
Люксембург	5,3	5,2	5,1	5,4
Ірландія	5,4	5,4	5,2	5,2
Хорватія	-	-	-	5,0
Чехія	4,8	4,8	4,9	4,8
Угорщина	5,3	5,7	5,2	4,8
Іспанія	5,1	4,9	4,8	4,5
Німеччина	4,4	4,4	4,4	4,3
Італія	4,6	4,5	4,2	4,2
Греція	4,3	4,0	4,1	4,1
Словаччина	4,3	4,5	4,1	3,8
Болгарія	4,3	3,8	3,6	3,5
Румунія	4,1	3,3	4,1	3,0
ЄС	5,5	5,5	5,3	5,3

Джерело: побудовано автором на основі [9]

Британські урядові стипендії є одними з найпрестижніших нагород для навчання в Сполученому Королівстві. Більша частина ресурсів знаходиться у розпорядженні Комісії зі стипендій Співдружності (CSC). CSC щороку пропонує 750 нагород, які розрізняються за типом.

В основному, переважають стипендії для докторських досліджень або на навчання в магістратурі, досить мало стипендій орієнтовані на вже працюючих викладачів в країнах, що розвиваються. Крім того, CSC надає, так звані, «розділені стипендії» для студентів, що вже навчаються в аспірантурі в іншій країні, щоб дати їм змогу пройти рік навчання в британському університеті. Серед країн громадянства стипендіатів найбільшу частку займають колишні колонії Британської імперії (рис.3).

Успішні процеси інтеграції вищої освіти Нідерландів до європейського освітнього простору є наслідком продуманої політики держави в освітній галузі. Нідерландське Міністерство закордонних справ щедро підтримує стипендії через Нідерландську організацію з міжнародного співробітництва в галузі вищої освіти та досліджень (NUFFIC). Вона пропонує стипендії для аспірантських та магістерських досліджень, а також для короткострокових курсів. Надання стипендій здійснюється на конкурсній основі за двома напрямками: перша половина бюджету спрямовується на підтримку кандидатів жіночої статі, а інша – на кандидатів з частини африканських держав на південь від Сахари [10].

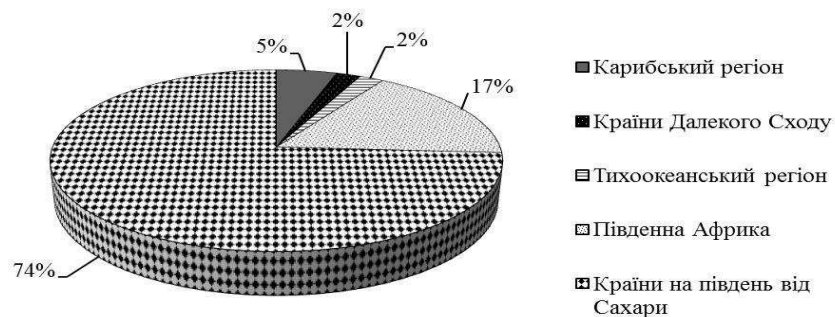

Рис.3. Розподіл стипендіатів за регіонами країн громадянства, %

Джерело: побудовано автором на основі [10].

Також до переліку найбільших стипендіальних програм необхідно віднести підтримку Світового Банку, яка здійснюється через його інститут у вигляді двох окремих програм. Програма стипендій Роберта Макнамара надає підтримку молодим вченим, що працюють в академічних та дослідницьких інститутах країнах, що розвиваються,

надаючи можливість провести від 5 до 10 місяців у відомому університеті або науковому центрі. Інша програма фінансується урядом Японії і фокусується виключно на аспірантуру в галузях, пов'язаних з економічним розвитком.

Висновки. Загалом, в результаті проведеного аналізу існуючих практик встановлення партнерських відносин та взаємодопомоги, можна виділити наступні світові тенденції, які яскраво виявляються через механізми фінансової підтримки (рис.4).

Отже, в умовах глобальної економіки, заснованої на знаннях - висококваліфіковане, освічене населення, яке здатне й готове до безперервного навчання є найважливішим фактором розвитку. На основі досвіду, накопиченого країнами ЄС і країнами, що розвиваються, зусилля спрямовані на розвиток академічних обмінів з третіми країнами і міжуніверситетського співробітництва сприяють більш високій конкурентоспроможності цих країн. Окрім цього, розширення існуючих мереж академічної мобільності і поява нових спричинить за собою більш повну інтеграцію освітніх систем різних країн в міжнародний освітній простір.

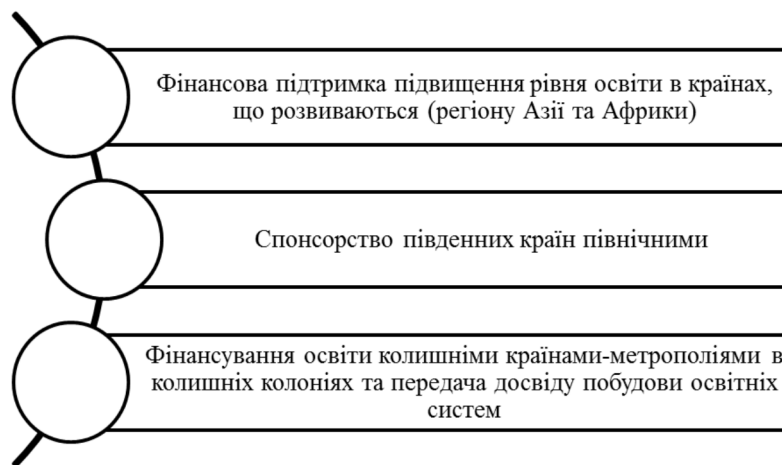

Рис.4. Світові тенденції у наданні фінансової підтримки в сфері освіти

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Здіорук С.І., Карпенко М.М., Богачевська І.В., Зубченко С.О., Іщенко А.Ю., Лозовий В.С. Освіта і наука в інноваційному розвитку сучасної Європи [Електронний ресурс]: Аналітична доповідь / Національний інститут стратегічного дослідження. – Електрон. дані. – Київ 2013. – 102 с. – Режим доступу:http://www.euroosvita.net/prog/data/attach/2987/nauka_osv.pdf

2. Луговий В. І. Компетентності та компетенції: поняттєво-термінологічний дискурс. / В. Андрущенко, В. Баюров, І. Вакарчук, В. Луговий та інш. // Вища освіта України : теорет. та наук. метод. часоп. / Ін-т вищої освіти АПН України. – № 3. (Дод. 1). – Київ: Гнозис. 2009. – 630с. – 8–12 с.
3. Інститут міжнародної освіти. [Електронний ресурс] // Програма «Стипендії ім. Фулбрайта» в Україні. – Режим доступу: www.fulbright.org.ua
4. Політична економія : підр. для студ. вузів / Г.І. Башнянин, П.Ю. Лазур, В.С. Медведєв. - К.: Ніка-Центр, Ельга, 2000. - 524 с.
5. Lewis, Sian «Funding for Higher education: Facts and Figures, Science and Development Network, 11 March 2009.
6. Foreign / international students enrolled [Електронний ресурс] / OECD. Stat Extracts. – Режим доступу: <http://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=RFOREIGN&lang=en>
7. Knowledge - Action - Change: Three alumni surveys in review. 25 years of DAAD postgraduate courses [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.daad.de/imperia/md/content/entwicklung/hochschulen/ast/absolventenbefragung_2011_en_screen.pdf
8. Erasmus +. The new EU programme for Education, Training, Youth, and Sport for 2014-2020. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/discover/index_en.htm
9. Education and training monitor 2014 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/library/publications/monitor14_en.pdf
10. Evaluating Commonwealth Scholarships in the United Kingdom. Review of the Commonwealth Professional Fellowship scheme 2008-2011 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://cscuk.dfid.gov.uk/wp-content/uploads/2014/05/evaluation-review-professional-fellowships.pdf>
11. Nge'the Njuguna, George Subotzky and George Afeti Higher Education Differentiation and Articulation in Tertiary Education Systems: A Study of Twelve African Countries [Електронний ресурс]: Report for the Association for the Development of Higher Education in Developing Countries/ Washington DC: The World Bank Working Paper no 145. – Режим доступу: http://siteresources.worldbank.org/INTAFRREGTOPEDUCATION/Resources/444659-1212165766431/ED_Tertiary_edu_differentiation_articulation.pdf